

Závěry z kulatých stolů k přípravě nové Koncepce pro oblast mládeže 2025+

12. 4. 2024 Podpora participace mladých lidí

17. 4. 2024 Rozvoj plného potenciálu mladých lidí

25. 4. 2024 Přechod mladých lidí do dospělosti

Úvod

Odbor pro mládež Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy uspořádal v průběhu dubna 2024 tři kulaté stoly s klíčovými stakeholdery z oblasti mládeže.

Cílem kulatých stolů bylo zjistit, jaké hlavní výzvy v oblasti podpory mládeže vnímají tito stakeholderi a jaké jsou jejich potřeby. Tyto výstupy budou sloužit jako jeden z kvalitativních vstupů analýzy pro tvorbu nového strategického dokumentu pro oblast mládeže, a sice Koncepti pro oblast mládeže 2025+.

Metodologie

Kulaté stoly byly zacíleny na tři tematické celky, které vyplynuly z předběžné analýzy oblasti mládeže, kterou realizoval odbor pro mládež na podzim 2023. Z této analýzy vyvstaly tři hlavní tematické pilíře:

- 1) Participace mladých lidí;
- 2) Rozvoj plného potenciálu mladých lidí;
- 3) Přejít mladých lidí do dospělosti.

Takto zvolené tematické celky pomohly odboru pro mládež snáze vytipovat klíčové organizace a další subjekty působící v oblasti mládeže.

Celkem se zapojilo na 70 zúčastněných ze 46 organizací, institucí, měst a obcí. Byli mezi nimi jak zástupci jiných resortů (MV, MŽP, MPSV, MZ, MMR) a jejich přímo řízených organizací, tak zástupci neziskových organizací z nejrůznějších oblastí se vztahem k dětem a mladým lidem. Dále se zúčastnili reprezentanti několika střešních organizací a sítí pro oblast mládeže. Aktivními účastníky byli zároveň představitelé parlamentů dětí a mládeže a mladí delegáti a delegátky ČR do EU dialogu s mládeží či do OSN.

Za přispění Domu zahraniční spolupráce se podařilo zajistit profesionální a nezainteresované facilitátory, kteří pro práci účastníků kulatých stolů zvolili jako hlavní metody tzv. „3-12-3 generování nápadů“ a „metodu pěti proč“. Pomocí tzv. harvestorů, jejichž role se ujali zástupci odboru pro mládež, byly ze strany facilitátorů vypracovány dokumenty zachycující diskuzi z kulatých stolů.

Vzhledem k tomu, že oblast mládeže je velmi komplexní, čemuž odpovídalo i spektrum diskutovaných výzev a obšírnost dokumentů se závěry kulatých stolů, přistoupil odbor pro mládež ještě k dalšímu kroku, a sice k tematické analýze. Analýza probíhala pro každý kulatý stůl zvlášť. Sebrané informace v rámci jednoho kulatého stolu byly tříděny a strukturovány do určitých kategorií, „vyšších“ tematických celků.

Výsledkem je logicky provázaný text ke každému kulatému stolu s definicí několika hlavních výzev či podnětů k řešení. Veškerý **text v následujících kapitolách vyplývá zcela a jen z diskuzí stakeholderů v rámci kulatých stolů, do kterých MŠMT nevstupovalo.**

Závěry tematické analýzy ke kulatému stolu Participace mladých lidí

V rámci kulatého stolu k Participaci pracovaly celkem 3 skupiny stakeholderů. V rámci jejich práce rezonovalo několik hlavních aspektů, které ovlivňují, do jaké míry mladí lidé participují na věcech veřejných.

INKLUZE, KOMUNIKACE, PŘÍLEŽITOSTI, KULTURA, SYSTÉMOVÁ PODPORA

INKLUZE

Obecně je důležité, aby subjekty, které vytvářejí příležitosti k participaci, kladly důraz na inkluzi, to znamená dobře **zmapovaly cílovou skupinu v celé její šíři**. Pokud k tomu nedojde, příležitosti k participaci jsou neadekvátní. Obecně panuje pocit, že tvůrci politik o tento inkluzivní přístup nestojí, jelikož jim to nepřináší žádné politické body, a že v současné době jsou do participace zapojovány jen určité skupiny lidí.

Často se také stává, že neumíme na nové výzvy **včas a rychle reagovat**, ačkoliv by se některé daly předvídat při správné práci s daty. Příkladem je kapacita středních škol, která by měla včas reagovat na počet žáků, nebo nepodchycená skupina ukrajinské mládeže, která nestuduje, ani nepracuje a ocitá se mimo systém.

Motivace lidí v těžkých životních situacích k participaci je nižší. Mohou existovat různé bariéry u různých skupin, např. u uprchlíků to může být jazyková bariéra, a vytvářené služby pak nemusí dobře reagovat na skutečné potřeby lidí z těchto ohrožených skupin.

To, do jaké míry mladí lidé participují, závisí i na **prostředí, ve kterém vyrůstají**, a které je jim vzorem. Konkrétně u mladých lidí může hrát roli v jejich zapojování **socio-ekonomická situace** a nedostatek financí. Velkou roli hraje **rodinné zázemí** a to, jak v rodině funguje rozhodování. Pokud je příliš autoritativní, mladí lidé se nemají kde naučit, že participace na rozhodování je běžná.

Velký vliv na míru participace hraje i **regionální či geografický aspekt**. Pokud mladý člověk vyrůstá ve strukturálně postiženém regionu nebo odlehle či vyloučené lokalitě, kde obecně mezi občany není zájem o participaci, neboť na ni nezbývá čas kvůli každodenním starostem, pak je těžké pro takového mladého člověka vymanit se z těchto **vzorů**.

Dalším problémem je obecně **venkovské prostředí**, mladí lidé mají pocit, že všechny příležitosti se dějí ve velkých městech a zejména v Praze, a pokud nejsou výjimečně aktivní, nedostává se jim hlasu.

Inkluze souvisí i s mezigenerační rovností, to znamená, že tvůrci politik by měli reflektovat rozdílnost potřeb různých socio-ekonomických skupin, ale i různých **věkových skupin**. Každá skupina řeší jiné problémy a má rozdílné potřeby.

Je otázka, do jaké míry by mohlo pomoci řešit tyto problémy například **neformální vzdělávání** – v motivaci, vzorech, šíření povědomí o příležitostech apod.

KOMUNIKACE

Další aspekt, který má silný vliv na míru participace, je způsob a nástroje komunikace s mladými lidmi.

Komunikace může váznout kvůli **mezigeneračním předsudkům** a přesvědčení, že dospělí vědí lépe, jaké potřeby mají mladí lidé a co je pro ně dobré. Mezi generací dospělých chybí přístup, kdy

by mladým lidem pomáhali a byli jim mentory. Ještě více žádoucí by však z pohledu mladých lidí byl **rovnocenný přístup**. To však chybí a mladí lidé mají zároveň pocit, že o jejich názor nikdo nestojí a roste jejich frustrace a ztrácí se motivace k participaci.

Je fakt, který např. potvrzují i volební výsledky, že různé věkové skupiny mají **rozdílné priority** a mohou stejnou věc vnímat rozdílně, mají různé potřeby, problémy. Mají pak pocit, že si vzájemně nerozumí, panuje mezi skupinami nedůvěra a obavy, chybí respekt. To pak vytváří **komunikační vakuum**.

Důvodem může být to, že každá věková skupina žije ve své vlastní bublině a nechce naslouchat problémům a potřebám jiných, protože mladí lidé z různých věkových skupin se obávají, že by pak na jejich vlastní skupinu mohlo být zapomenuto. Starší generace neví, co od mladých lidí očekávat, bojí se změny a ztráty svých jistot a zaběhlých pořádků. Nicméně pro všechny generace je obtížné **vyrovnávat se se změnami**. Toto ale souvisí i s kulturou společnosti a s tím, jak je vnímán úspěch v životě. Úspěch v životě znamená různé věci pro různé lidi. Může to být výsledek mocenského působení, ideologií, **zaměření se sám na sebe**.

To, že tvůrci politik nebo lidé s rozhodovací pravomocí jsou většinou ze skupiny dospělých, to pak může hrát roli v jejich opomíjení a nechuti zapojovat mladou generaci, se kterou si příliš nerozumí. Mladí lidé tak mají velký **nevyužitý potenciál**.

Obecně chybí **příležitosti k mezigeneračnímu setkávání a dialogu**, věkové skupiny se nepotkávají, protože příležitosti nejsou vytvářeny.

Svou roli hrají i rozdílné **komunikační nástroje** mezi generacemi, které se velmi rychle vyvíjejí, například různé sociální sítě využívané pro komunikaci. Generace jsou víc **uzavřené**, méně komunikují. Mezigenerační dialog není prioritou, stejně jako znalost potřeb studentů a mládeže.

Pokud mladí lidé nebudou zapojováni do rozhodovacích mechanismů, hrozí **zvýšení nedůvěry** ve stát, veřejné instituce a politiky.

Komunikace pak souvisí i s příležitostmi – špatná **komunikace o příležitostech** může hrát velkou roli v participaci mladých lidí. Nedostatečná komunikace je také vnímána v neziskovém sektoru, **chybí zde platforma pro neziskové organizace** umožňující sdílení informací a vzájemnou komunikaci. Mezi neziskovými organizacemi v tomto případě nepanuje jasná shoda, některé by měly zájem o sdílení příkladů dobré praxe a know-how, avšak jiné o toto zájem nemají. Důvodem může být, že v neziskovém sektoru panuje soutěživé prostředí a neziskové organizace nemají zájem o komunikaci nebo sdílení příkladů dobré praxe.

PŘÍLEŽITOSTI K PARTICIPACI

Mladí lidé často neznají své možnosti a příležitosti k participaci. Na druhou stranu, někdy mají mladí lidé pocit, že příležitostí a nabídek, zejména pro studenty, pro jejich zapojení do různých aktivit, je příliš mnoho, přičemž aktivním mladým lidem pak hrozí **přetížení a vyhoření**.

Situace se může lišit v různých regionech. Opět totiž bylo zmíněno i **geografické hledisko**, kdy ve velkých městech a zejména v Praze mají mladí lidé mnohem více příležitostí k participaci. V některých regionech nemusí mít participace dlouhou **tradici** a je opomíjena.

Důvodů, proč ze strany veřejných institucí a lidí s rozhodovacími pravomocemi nevzniká dostatek příležitostí pro zapojení mladých, může být několik. Svou roli hraje **nízká participační kultura** v České republice a již zmíněné **mezigenerační neporozumění**. Participace občanů nemá v našem státě dlouhou historii. To ale může snadno vyústit v **ohrožení základních demokratických principů**.

Při vytváření příležitostí pro participaci mládeže je třeba mladé lidi **motivovat**, aby se zapojili, nelze spoléhat pouze na jejich aktivní zájem. Mladí lidé často nemají zájem o participační aktivity ve formálním prostředí školy, kde vnímají **nerovné postavení**. Postrádají smysl participace.

V této souvislosti bylo také zmíněno, že zapojování mladých lidí do **dobrovolnických aktivit** pak může bránit nikoliv nedostatek příležitostí, ale nízká informovanost a neuznávání bezplatných stáží a dobrovolnictví do započitatelné praxe.

KULTURA PARTICIPACE

Svou roli v participaci mladých lidí hraje i to, do jaké míry je společnost zvyklá podílet se na věcech veřejných, tedy jaká je úroveň či **kultura participace** v České republice.

Chybí nám **zkušenosti, nástroje a příklady dobré praxe** participace občanů a mladých lidí. Chybí také dostatečné porozumění a **systémové ukotvení participace**. Chybí nám také data o participaci a kvalitní evaluace projektů zacílených na participaci. Právě kvalitní evaluace úspěšných projektů může přinést důkaz o přínosech participace.

Budoucnost je v networkingu, pravidelném setkávání a sdílení dobré praxe v oblasti participace mládeže. Tato role je ze strany stakeholderů očekávána ze strany MŠMT.

Obecně také existuje, například ze strany škol, úřadů, ale i rodičů, určitá rezistence vůči změnám a novým procesům, kterým participace mládeže může být, to se týká tzv. **inovační kultury**.

Dalším aspektem je vnímání **politiky mládeže** a její důležitosti ze strany politiků a úřadů. Podpora mládeže a participace mládeže dlouhodobě nejsou politické priority. Chybí také jasná definice „mládeže“. Je třeba zapracovat na **prezentaci tématu mládeže**, jaké hodnoty jsou prosazované v práci s mládeží, a zapracovat na atraktivnosti a zdůraznění důležitosti tématu podpory mládeže.

Dále byla zmíněna i rozdílná **pozice mladých aktivních lidí**, kteří se zapojují, a jejich vnímání ze strany vrstevníků. Pokud v okolí aktivního mladého člověka existují pozitivní vzory a není ve svém postavení osamocen, pak může být aktivita vnímána pozitivně a je oceňována. Pokud by ale takový jedinec byl v kolektivu jediným aktivním, pak vnímá ze strany svých vrstevníků spíše nepochopení.

SYSTÉMOVÁ PODPORA

Je potřeba zajistit dlouhodobou **podporu agendy mládeže**, dobré příklady praxe stojí na aktivních lidech, pokud ale z nějakého důvodu odejdou, zmizí i podpora mládeže. Existuje zde vysoká autonomie obcí a škol a vše závisí na dobré vůli jednotlivců. Je proto důležité, aby různí aktéři neustále upozorňovali na důležitost tohoto tématu. Chybí nám data a analýzy o tématu participace mládeže, které by podpořily důležitost tohoto tématu.

Téma mládeže není vnímáno jako **strategická priorita**, a tudíž není ani dostatečně financováno. **Financování** je roztříštěné a nepředvídatelné – systém dotací, či příliš velká byrokracie u některých grantů (zejména zahraničních).

Chybí **informovanost** o možnostech a příležitostech participace. Chybí také informovanost napříč sektorem mládeže, to znamená mezi úřady, organizacemi pracujícími s mládeží apod. Měly by se více **sdílet příklady dobré praxe**. Chybí **koordinátor**, nebo tzv. ambasador, který by zprostředkoval lepší informovanost a komunikaci i mezi organizacemi pracujícími s mládeží.

Příklady dobré praxe existují, ale chybí síťování a jejich sdílení. Chybí systémové zastřešení projektů a příležitostí. Chybí zmapování subjektů v terénu a **zastřešení**, nebo koordinace.

Je třeba dbát i na **prostředí ve školách**. Česká školní inspekce by měla změnit svou roli ze spíše sankční na podpůrnou. V participaci na studentské úrovni **chybí kontinuita**, nějaký zastřešující subjekt, který by zajistil návaznost rozjetých projektů. Konkrétním příkladem může být záštita pro parlamenty dětí a mládeže pod střediskem volného času.

Chybí snahy ze strany neziskových organizací zapojovat i mladé lidi ze středních odborných škol a učilišť. Systém dotační podpory cílí spíše na **kvantitu** a neziskové organizace také. Nabídka participace neodpovídá poptávce. Často není cíl participačního programu dobře vysvětlen, není jasné, co je cíl a co je přínos.

Chybí nám také **standardy kvalitní participace** mládeže i práce s mládeží. Není ukotvena pozice **pracovníka s mládeží** s jasně definovanými kompetencemi. To souvisí s kvalitou práce s mládeží, která není legislativně ukotvena. Nenaplnějí se zahraniční strategie a nesbírají se data o mládeži.

Veřejná správa a její vnitřní procesy nefungují ideálně, někteří úředníci se stále neztotožňují s potřebami klientů. Často nemají čas nebo chuť přemýšlet o tom, jak dělat věci jinak, zjišťovat potřeby cílové skupiny v celé její šíři.

Existuje **resistence ze strany úřadů** (na celostátní, krajské i lokální úrovni) k participaci občanů a mladých lidí. Svou roli hraje i krátké funkční období volených zástupců, které zajímá pouze blízká budoucnost, a nikoliv budoucí generace a názor mladých lidí.

Závěry tematické analýzy ke kulatému stolu Rozvoj plného potenciálu mladých lidí

V rámci kulatého stolu k rozvoji plného potenciálu mladých lidí pracovaly celkem 2 skupiny stakeholderů. V rámci jejich práce rezonovalo několik hlavních aspektů, které ovlivňují rozvoj plného potenciálu mladých lidí.

VOLNÝ ČAS, PROPOJOVÁNÍ FORMÁLNÍHO A NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ, PARTICIPACE A MEZIGENERAČNÍ DIALOG, INKLUZE/DISKRIMINACE, DUŠEVNÍ ZDRAVÍ, FINANČNÍ PODPORA

Okrajově se také objevila témata jako DOBROVOLNICTVÍ, ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST.

VOLNÝ ČAS

U problematiky příležitostí pro poskytování a naplňování volného času je důležité, aby byla nastavena **systémová podpora smysluplného trávení volného času** podložená legislativou. V důsledku chybějící oficiální definice mládeže a pracovníků s mládeží, které by vymezil zákon o mládeži, existují **legislativní bariéry** v poskytování mimoškolních aktivit a trávení volného času.

Strategická podpora práce s mládeží téměř neexistuje, protože v celospolečenském měřítku není mládež považována za důležitou skupinu. Společnost si neuvědomuje přínos mládeže pro svůj rozvoj (částečně i proto, že ho nelze změřit), což ještě více prohlubuje nedůvěru společnosti vůči mládeži. Odmítání nových přístupů při řešení společenských výzev vede ke strachu z **dialogu s mládeží**, protože takový dialog by nemusel přinášet očekávaný výsledek a ve svém důsledku by mohl vést ke ztrátě vlivu a kontroly osob s rozhodovacími pravomocemi, potažmo k rozpadu systému hodnot, ve kterém je společnost zvyklá fungovat.

Dosavadní podpora volnočasových aktivit často nezohledňuje skutečnost, že ze systému smysluplného trávení volného času vypadává cílová skupina mládeže ve věku 15+. Situace se navíc zhoršuje po 17. roce věku, pokud mládež nepokračuje ve středoškolském a/nebo vysokoškolském studiu. Zároveň zůstává otázkou, zda pro zacílení podpory na rozvoj plného potenciálu mladého člověka od 15 let (*navržená dolní hranice cílové skupiny v rámci připravované Koncepce pro oblast mládeže 2025+*) není již pozdě.

Poskytování příležitostí pro trávení volného času závisí velkou měrou na existenci **prostor** pro volnočasové aktivity a jejich **inkluzivní dostupnosti**, a to zejména v rámci komunitního setkávání u organizované i neorganizované mládeže. Pokud takové prostory existují, jejich atraktivita závisí na tom, zda jsou, na rozdíl od školního prostředí, vnímané mladými lidmi jako **bezpečné** z hlediska vzájemné interakce a vzájemného respektu, a zda nejsou **organizované striktně danými pravidly**. Dostupnost není chápána pouze jako rovný přístup všech k nabízeným aktivitám (problém centrismu a periferie), ale je také určována vyhovujícím nastavením **otevírání a zavírání hodin** volnočasových zařízení a zejména pak pestrou nabídkou **neorganizovaného trávení volného času**, která bude vycházet ze **skutečných potřeb mladých lidí**.

Za předpokladu, že mladí lidé vyžadují jiné, často **alternativní** nebo **zcela nové formy činnosti**, než klasické kroužky a letní tábory, vyvstává **potřeba zatraktivnění** nabízených volnočasových aktivit, jejichž prostřednictvím by mladí lidé mohli lépe reagovat na negativní trendy v jejich životě, jakými jsou nedostatek sociálních kontaktů, odlišné chápání světa, problematická práce s informacemi a únik do on-line reality. Příčina chybějících nebo nevhodných prostor pro

volnočasové aktivity je spatřována v obavách z nevýhodných investic, vysoce nákladné údržbě a z ničení zařízení mladými lidmi z důvodu jejich chybějící odpovědnosti k těmto prostorům. Řešením se jeví **vést dialog s mladými lidmi** o tom, jak by nové/rekonstruované prostory měly vypadat a fungovat, přičemž je třeba brát zřetel na odlišné zájmy různých věkových skupin mládeže.

Velkou výzvou pro utváření nabídky trávení volného času je nedostatečné pochopení **skutečných potřeb mladých lidí**, lišících se podle věku i specifické situace různých skupin mládeže, a to zejména v oblasti **naplňování zájmů** a v oblasti propojování zájmové činnosti s **budováním potřebných kompetencí** pro současný i budoucí život včetně přípravy na vstup na trh práce. Zejména u věkové kategorie do 20 let věku selhává škola z důvodu střetávání starých pořádků a nového světa. Důležitými aspekty pro věkovou kategorii 15+ v oblasti volnočasových aktivit jsou potřeba větší **samostatnosti** a citlivý přístup k **práci s chybou**, aby nebyla chyba trestána, ale brána jako příležitost pro získávání zkušeností.

Příčinou nerespektování skutečných potřeb mladých lidí je neochota naslouchat mladým lidem, což má za následek bagatelizaci potřeb mládeže a nedůvěru mladých lidí v dospělá. Chybějící nebo neefektivní **mezigenerační dialog** vede k **mezigeneračnímu nedorozumění**, protože starší generace s rozhodovací pravomocí nerozumí mladší a naopak. Příčinou je, že v důsledku rychle se měnícího světa nestačí starší generace vstřebávat změny a adaptovat se na měnící se potřeby a zájmy mladých lidí. Proto vyvstává potřeba posílit aktivní zapojení mládeže do tvorby politik a definování potřebných/žádoucích kompetencí mladých lidí i tvůrců politik mládeže v krátkodobém i dlouhodobém horizontu. Možné řešení je spatřováno ve vytváření příležitostí pro mezigenerační setkávání v rámci institucí za účelem společného navrhování řešení a vyvíjení nástrojů pro realizaci takových mezigeneračních setkávání (jako možné příklady lze uvést parlamenty dětí a mládeže nebo spolum rozhodovací boardy).

Důležitým aspektem pro vytváření příležitostí a nabídek smysluplného trávení volného času se také jeví zvyšování **motivace mladých lidí** zapojovat se do volnočasových aktivit. Míra motivace závisí jednak na věku: v 15-16 letech nastává zlom, mladí lidé ztrácejí zájem o volnočasové aktivity v důsledku přílišné závislosti na sociálních sítích a jejich motivace se obnovuje až u vysokoškoláků; mládež ve věku 15-20 let se nemůže ukotvit v důsledku informačního chaosu vedoucího k nerozhodnosti, kterou životní cestou se vydat.

Vliv na motivaci aktivně trávit volný čas má i strach ze společenských krizí, jakými byly/Jsou pandemie Covid-19, válečné konflikty, ekonomická krize, ekologické katastrofy a jiné. Pasivní přístup k volnočasovým aktivitám také vychází ze **strachu zkoušet něco nového a udělat chybu**. Pocit **zažití úspěchu** a respektu od vrstevníků a v rámci školy je naopak motivující. Specifickým aspektem motivace u skupiny talentovaných jedinců je jejich vybočení ze systému a nemožnost nalézt ke společným aktivitám vrstevníky s podobným intelektem a jemu odpovídajícím specifickým zájmům, a proto dochází ke ztrátě motivace trávit společně volný čas.

PROPOJOVÁNÍ FORMÁLNÍHO A NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Koncept propojování formálního a neformálního vzdělávání vychází ze skutečnosti, že tyto dvě formy vzdělávání spolu úzce souvisí a jejich **neoddělitelnost** má zásadní význam pro efektivitu dopadu obou forem vzdělávání na rozvoj plného potenciálu mladého člověka. Nelze chápat neformální vzdělávání jako náhradu za selhávání formálního vzdělávání, protože pokud bude jedna forma vzdělávání špatná, nemůže být druhá forma dobrá. U obou forem vzdělávání musí být prostor pro **spolupráci a sdílení**, čemuž často brání velká systémovost ve vzdělávání a mnohdy také nepřekročitelné **rozdělení rolí**.

Školu charakterizuje skutečnost, že je vzdělávací instituce, a proto se soustředí převážně na výuku ve třídě, která nenabízí prostor pro **otevřený dialog** a vyvolává **strach z neúspěchu**, což je pravý

opak využívaných metod v neformálním vzdělávání. Do školních kroužků vedených učitelem tak může být přenesena přílišná formalita a negativní atmosféra ze školní výuky. Jako řešení v obecné rovině se nabízí „zneformálnění“ formálního prostředí ve škole.

Další **bariérou** pro úspěšné propojování je ze strany školy nechápání pozitivního dopadu neformálního vzdělávání na **rozvoj kompetencí vně školního prostředí**, v jehož důsledku některé školy neuvolňují žáky/studenty na aktivity neformálního vzdělávání v době školní výuky.

Svoji roli hraje i důležité pozitivum neformálního vzdělávání při vytváření příležitostí pro **zažití pocitu úspěchu** u dětí a mladých lidí, kteří ve škole převážně úspěch nezažívají. Tomu může napomoci i motivování poskytovatelů neformálního vzdělávání, aby se nabídka aktivit nesoustředila pouze a jedině na **vzdělávací složku**, ale prolínala se také s **herními aktivitami** a umožnila dětem, ale i mladým lidem využívat relaxační potenciál hry.

Propojování formálního a neformálního vzdělávání v oblasti rozvoje plného potenciálu mládeže by mělo pracovat také s **vizemi**, jaký **kompetenční profil** bude potřebný a žádaný pro mladé lidi v blízkém, střednědobém i dlouhodobém horizontu.

PARTICIPACE (VČETNĚ KOMUNIKACE A DIALOGU)

vztahující se k tématu rozvoje plného potenciálu

Efektivní rozvoj plného potenciálu mladých lidí vyžaduje posílení **inkluzivního přístupu** mládeže k participativním možnostem a příležitostem, a to zejména za účelem eliminovat nerovné příležitosti v důsledku koncentrace participativních aktivit v Praze a větších městech. Obecně platí, že participaci mládeže není ze strany společnosti přikládána důležitost. Je zažitý stereotyp, že starší generace ví všechno nejlépe. To je příčinou, proč mladí lidé nejsou konzultováni ve věcech, které se jich týkají. Neochota realizovat dialog s mládeží vyplývá také z **nedostatku zkušenosti** se zapojením mládeže do konzultačních a rozhodovacích procesů, nebo naopak s prožitou negativní zkušeností v rámci využití participativní příležitosti.

Jako jedna z významných bariér pro smysluplnou participaci mladých lidí, zejména těch neorganizovaných, je vnímána neschopnost veřejné správy **vést dialog** a nastavit **vzájemný respekt** během dialogu. Často se mladí lidé setkávají také s politickou arogancí moci, která brání vyslyšení hlasu a potřeb mladých lidí. Pokud je umožněno mladým lidem se do dialogu zapojit, často chybí důvěra v názory mladých lidí, anebo není vytvořeno **bezpečné inkluzivní prostředí** a **dostatečný prostor** pro dialog.

Důležitou součástí participace mládeže je zajištění **dopadu** participace mladých lidí na přijatá rozhodnutí.

Je doporučeno, aby v rámci vzdělávacích aktivit na podporu participace byla důležitým prvkem také **práce s chybou**, aby se mladí lidé nevyhýbali aktivní participaci ze strachu z vlastní chyby.

INKLUZE/DISKRIMINACE

vztahující se k tématu rozvoje plného potenciálu

V oblasti podpory rovného přístupu všech skupin mladých lidí k příležitostem pro svůj osobní rozvoj včetně eliminace diskriminačních přístupů hraje velkou roli uvědomění si **specifických aspektů** důležitých pro řešení problematiky inkluze při rozvoji plného potenciálu mladých lidí. **Mladí lidé s uprchlickým a migračním původem** většinou nejsou zachyceni ve školském prostředí, a proto jsou obtížně vyhledáváni pro poskytnutí podpory a také pro eventuální konzultace, jakou zacílenou podporu potřebují. Svoji roli hraje i skutečnost, že tato cílová skupina bývá zapojena do šedé ekonomiky a má strach se někde registrovat. Pokud se však u této skupiny

mladých lidí podaří jejich aktivní vyhledávání (outreach), dochází ke zjištění, že tato cílová skupina nemá kvůli tíživé socio-ekonomické situaci čas na zapojování se do aktivit posilujících rozvoj jejich plného potenciálu. Je třeba počítat také s tím, že **pracovníci s mládeží a sociální pracovníci** často čelí časovému deficitu při poskytování podpory těmto mladým lidem, protože nejsou na migrační a uprchlické krize předem připraveni a je to pro ně nárazová práce navíc.

Další specifickou skupinou při zacílení podpory na rozvoj plného potenciálu jsou **mladí lidé z nefunkčních rodin**, pro které není participace prioritou. Důvodem jejich **nízké motivace** je prioritní zaměření na **uspokojování základních potřeb** a upozadění dalších „nedůležitých“ potřeb. Aktivnímu zapojování této cílové skupiny do aktivit posilujících rozvoj jejich plného potenciálu brání také špatná finanční situace rodiny (z různých důvodů) a špatná dopravní dostupnost těchto aktivit. Začlenění je obtížné také proto, že pro tuto marginalizovanou (sociálně vyloučenou) mládež je těžké vytvořit **bezpečné prostředí** kvůli traumatům, která jim nefunkční rodinné prostředí způsobuje. Doporučeným řešením je využívání komunitních center pro vzájemná setkávání a zacílení aktivit pro tuto cílovou skupinu na rozvoj talentu, přičemž je třeba vyhnout se direktivnímu vedení při realizaci aktivit.

DUŠEVNÍ ZDRAVÍ

ve vztahu k tématu rozvoje plného potenciálu

Celkový stav fyzického, duševního a emocionálního zdraví a pohody člověka má zásadní vliv na rozvoj a dosažení plného potenciálu každého jedince. Obecně známým faktem je skutečnost, že mentální zdraví je i přes veškerou osvětu stále **tabuizováno** a **stigmatizováno** (problémy s duševním zdravím jsou brány jako slabost a dehonestující nedostatek) a že **nedostupnost specializované zdravotní péče** pro děti a mladé lidi je velkou výzvou. Svoji roli hraje velká **nevzdělanost** společnosti týkající se duševního zdraví a wellbeingu, dále potlačení **péče o duši** v pedagogických přístupech a neexistence **duševní výchovy** ve školních osnovách postavené na roveň tělesné, výtvarné a hudební výchově. Pro zlepšení duševního zdraví a posílení wellbeingu je důležité naučit se **pružně a rychle reagovat na měnící se svět** a eliminovat **informační přehlcenost** v životě mladých lidí, přičemž nejzranitelnější skupiny mládeže, u nichž je vysoké riziko duševní nepohody, jsou **mladí lidé ve zranitelných situacích**. Žádoucím řešením je posílit zapojení tématu **prevence** duševního zdraví a wellbeingu do školních i mimoškolních aktivit.

FINANČNÍ PODPORA

v obecné rovině důležitá pro rozvoj plného potenciálu mladých lidí

Mezi hlavní výzvy vyžadující řešení v oblasti efektivního nastavení finanční podpory zaměřené na rozvoj plného potenciálu mladých lidí se řadí **nekonzistentnost** a **nesystémovost** napříč jednotlivými resorty i v rámci jednotlivých resortů (neexistuje sdílení informací, některé dotační tituly se překrývají, zatímco jinde chybí dotační příležitosti pro řešení neřešených problémů). Žádoucím řešením je zavést **regionální informační a poradenské servisy** k možnostem čerpání finanční podpory z různých dotačních programů. Úspěšné dotační programy atraktivní pro mladé lidi by měly být z finančního hlediska **dlouhodobě udržitelné** a případně posíleny. Mezi bariéry pro lepší využívání dotačních programů mladými lidmi patří **administrativní náročnost** projektů a **malá nebo žádná flexibilita** grantových výzev. Je žádoucí, aby byla posílena finanční podpora na projekty/programy zabývající se **mezigeneračním dialogem**.

Závěry tematické analýzy ke kulatému stolu Přechod mladých lidí do dospělosti

V rámci kulatého stolu k přechodu mladých lidí do dospělosti pracovaly celkem 2 skupiny stakeholderů. V rámci jejich práce rezonovalo několik hlavních aspektů, které ovlivňují přechod mladých lidí do dospělosti.

SYSTÉMOVÁ PODPORA, KOMPETENCE, VNÍMÁNÍ OKOLÍM A SPOLEČNOSTÍ, PARTICIPACE, DUŠEVNÍ ZDRAVÍ, DOSTUPNOST INFORMACÍ

SYSTÉMOVÁ PODPORA

Zásadním tématem, které mladí lidé řeší v přechodu do dospělosti, je **volba studia a kariéry**. Jednou z identifikovaných výzev je, že **školy nejsou propojeny s trhem práce**, a proto není možné při výběru školy souběžně vybrat i kariéru. Toto může být způsobeno zastaralým a neaktuálním systémem (školským a právním), který **nereflektuje současnou dobu a potřeby trhu práce**. Školství v ČR je decentralizované a je na každé škole, jak si přizpůsobí výuku. Dalším problémem je **legislativa**, která ztěžuje propojení zaměstnavatelů se školami a jejich studenty. Předsudky společnosti o nižších schopnostech a znalostech studentů z učilišť i středních odborných škol mohou také komplikovat mladým lidem výběr budoucího zaměstnání.

Mladí lidé se potýkají s **nedostatkem podpory při výběru studia a povolání**. Rozhodnout se v 15 letech o svém budoucím povolání je pro mnoho z nich náročné, stejně tak jako nejistá budoucnost. Chybí možnost vyzkoušet si povolání, např. skrze dlouhodobější stáž. Mladí lidé čelí tlaku/nezájmu ze strany rodiny a okolí. Představa rodičů o studiu a kariéře dětí je odlišná od předpokladu jejich dětí, a tudíž je v kolizi s reálnými potřebami mladých lidí. Rodiče např. vybírají vhodnou školu pro své děti. Dále mladí lidé čelí **nezájmu ze strany odborníků na kariérové poradenství** a roli v tom může sehrát i **odlišnost regionu či jazyková bariéra**.

V oblasti kariérního poradenství **nejsou kapacity** (lidské a časové) a často je tato pozice na škole součástí jiné. V tomto ohledu by mohly být nápomocny domy dětí a mládeže, jež občas mají psychologa a pomohou mladým lidem s volbou kariéry. Je třeba zajistit **kariérní poradenství pro vícejazyčné mladé lidi**, a to po celé ČR. Dále je potřeba zajistit, aby mladí lidé měli k dispozici všechny **informace o možnostech**, když se rozhodují o své kariéře po střední škole. Řešením by mohlo být založení platformy informující o oborech v ČR, např. Jihomoravský kraj si spravuje svou platformu poradenství. Je nedostatek míst, kde mohou mladí lidé nacházet informace o tom, kde hledat zaměstnání.

Při přechodu do dospělosti se mladí lidé osamostatňují a s tím souvisí i hledání **dostupného bydlení**. Bohužel se stále potýkají s nedostatkem bytů a vysokými cenami, na které mají vliv i inflace a nízké platy mladých lidí při vstupu na trh práce.

Dalším faktorem je **geografické rozložení společnosti**. U velkých měst bývá překážkou, že se v nich nepřizpůsobují **územní plány**, jako příklad lze uvést Brno, kde se od roku 1994 územní plán nezměnil, navzdory tomu, že se do tohoto města stěhuje hodně studentů. Prázdné byty na venkově jsou pro mladé lidi neatraktivní, především z důvodu centralizace studia, práce a služeb do velkých měst, a tím pádem zůstávají nevyužité.

Problémem může být i **nedostatečná regulace** ze strany státu, zejména v oblasti soukromého vlastnictví bytů, **nedostatek sociálního a sdíleného bydlení** a nedostatečné zabezpečení **sociálních dávek pro studenty**. Řešením mohou být různé projekty, např. v Brně je realizován projekt Symbios, který nabízí společné bydlení studentů univerzity a mladých lidí z dětského domova.

Někteří mladí lidé musí během studia chodit na brigády či absolvovat stáže, aby byli schopni zaplatit bydlení. Přetrvává ale problém s **neplacenými stážemi** a **nízkými hodinovými mzdami** pro brigádníky. Důležitou roli hraje i **finanční gramotnost** mladých lidí.

V ČR existuje **lokální roztržitost služeb pro mladé lidi**. S tímto tématem souvisí i **centralizace škol** a pracovních příležitostí do velkých měst. Mladí lidé mají důsledkem toho **nerovnoměrný přístup ke službám** a jsou nuceni k odchodu či dojíždění do velkých měst. Výsledkem toho je **odliv mladých lidí** z venkovského území. Dostupnost služeb pro mladé lidi je především důležitá v regionech, kde se vyskytuje znevýhodněná mládež, aby bylo zajištěno, že všichni mladí lidé mají **stejně podmínky k životu**. Výzvou je tedy udržet mladé lidi ve **venkovských oblastech** a neatraktivních lokalitách. Mladí lidé, poté až vystudují, by se mohli vrátit zpět a poskytovat služby v těchto lokalitách, což bude prospěšné pro celou společnost. Jako řešení této výzvy bylo navrženo provést analýzu potřeb (např. finance, spolupráce, udržitelnost) a audit systému, který existuje, hledat lidské a finanční zdroje a sdílet příklady dobré praxe.

Dalším identifikovaným problémem je **nedostatečné poskytnutí podpory ohroženým mladým lidem**, a to včetně zabezpečení kvalifikovaných odborníků (psychologů, sociálních pracovníků a pedagogů, lékařské péče) a jejich kapacity. Příčinou může být nedostatek financí a nedostatečná prioritizace, odchod odborníků z ČR, malý důraz na individuální potřeby mladých lidí a nesetkávání potřeb mladých lidí a existující podpory.

Dále byly zmíněny výzvy jako cílení na **odstraňování resortismu** a nastavení **vzájemné provázanosti a spolupráce**, zajištění bezpečného zázemí pro získávání informací a k vyjádření sebe sama (fyzicky i digitálně), podpora rodičovských kompetencí **mladých rodičů**, poskytnutí informací ze strany státu ohledně ujištění v jistotách (ekonomických, politických, vztahových, kariérových) při přechodu do dospělosti, a to např. poskytnutím informací o síti podpory nebo takovou síť vybudovat.

KOMPETENCE

V přechodu do dospělosti musí být mladí lidé schopni **identifikovat své kompetence** a musí být podporováni i plný rozvoj a uznávání kompetencí (např. kompetencí při studiu). Nedostatečné rozpoznání vlastních kompetencí může ztěžovat výběr vhodného povolání. Důvodem k nedostatečné identifikaci vlastních kompetencí může být neznalost nástrojů a postupů k tomu určených, absence informovaného pracovníka školy nebo jiné instituce/člena rodiny, toto téma není prioritou, chybějící důraz na zjišťování přání a **rozpoznání kompetencí** k jejich naplnění během dospívání mladého člověka a podnětnost rodinného prostředí. Navrhovaným řešením tohoto problému je zdůrazňovat důležitost znalostí o nástrojích a postupech k rozpoznání vlastních kompetencí a předávat informace v rámci školy (např. prostřednictvím výchovného poradce) a zohledňovat kompetence v přijímacích řízeních.

V rámci získávání a rozvoje kompetencí mladých lidí je důležité učit mladé lidi **kriticky myslet** a **bezpečně využívat informace**, aby byli odolnými a otevřenými k dialogu, rozvíjeli svoji individualitu a k zajištění větší diverzity jejich názorů, potřeb, hodnot atd. Mladí lidé si velmi cení

svobody myšlení a rozhodování. Vzdělávací systém by měl vést mladé lidi k vyjádření svého svobodného názoru, ale i neformální vzdělávání může pomoci k řešení výzev v této oblasti.

Dalším aspektem v oblasti kompetencí mladých lidí je nedostatečná podpora **výchovy a vztahu ke zdraví**. Hlavním prostředkem, který v dnešní době mladé lidi ovlivňuje, jsou média, a díky nim mají špatnou představu o tom, co je zdravé. Problémem jsou i letáky různých obchodních řetězců s akčními nabídkami, které často obsahují akce na alkohol a propagují tak nezdravý styl života. Alkohol a nezdravá jídla jsou ve velkém množství lehce dostupné i na různých festivalech a akcích, kde je vysoká účast mladých lidí. Mladí lidé jsou tak snadno ovlivnitelní ke koupi těchto produktů. Důvodem k **užívání návykových látek** může být tlak nebo frustrace ze školy, rodiny či konzumního způsobu života, je to pro mladé lidi určitá forma úniku. Mladí lidé si často neví rady, jak s tlakem a frustrací naložit, protože mají **nedostatek pozitivních vzorů** a vlivu ze strany komunity.

Rozsáhlým tématem, které se řešilo, byla **schopnost reagovat na změny**, nejčastěji spojené s **vytržením z nějaké komunity**, již jsou mladí lidé součástí. S tím, jak mladí lidé dospívají, se stávají součástí různých komunit, které se ale v průběhu jejich života mění a dochází tak ke střídání různých prostředí. Jedná se např. o komunity v rámci studia na střední a vysoké škole a poté v rámci jejich zaměstnání. Pro mladé lidi je **těžké se adaptovat na nové prostředí** a jakákoliv změna v nich vyvolává strach. Dosud nebyl příliš kladen důraz na učení se reagovat na změny, ale v budoucnu můžeme očekávat hodně změn v důsledku změny životního stylu, vývoje nových technologií a umělé inteligence či zhoršení klimatické krize a s tím narůstá i potřeba umět na tyto nové změny reagovat. Je třeba, aby se mladí lidé učili reagovat na budoucí změny a byli schopni se jim přizpůsobit. Řešením by mohlo být definovat přicházející změny a stanovit konkrétní kompetence pro jednotlivé změny, na něž pak budou schopni mladí lidé reagovat.

Dalšími zmíněnými výzvami byly učení se **pracovat s umělou inteligencí** (benefity x rizika, rozpoznání dezinformací a deepfakes) a **bezpečné chování v digitálním prostoru**, vzdělávání o **klimatu** ve školách, získávání kompetencí reflektujících současnou dobu a potřeby (např. finanční gramotnost, příprava na zaměstnání), připravenost **na jednání s úřady/institucemi**, neznalost fungování běžné domácnosti a nefungující rodina nepřenášející informace na děti, zlepšení **práce s neúspěchem** a jak naplnit potenciál mladých lidí, větší důraz na získávání **soft skills**.

VNÍMÁNÍ OKOLÍ A SPOLEČNOSTÍ

Mladí lidé se často setkávají ve svém okolí a ve společnosti s **nepochopením** či nepřijetím jejich pohledu na různá témata (např. finance a práce), jejich **identity** a jejich **potřeb**, což může být důsledek **přetrvávajících předsudků** ve společnosti. Ve společnosti existuje **malá citlivost k odlišnostem** mladých lidí a je nedostatečně řešeno téma **rasismu a xenofobie** na všech úrovních. **LGBT** lidé jsou diskriminováni zákonem. S tímto tématem souvisí i **inkluze**, je potřeba k mladým lidem přistupovat individuálně a využívat dostupné nástroje (např. spolupráci odborníků).

PARTICIPACE

Mladí lidé nejsou dostatečně zapojováni do **práce komunit**, což souvisí s mírou otevřenosti komunit a také se ztrativnějším zapojením do práce komunity. Výzvou je také **vyslyšení ohrožených mladých lidí** (je to stále o nich bez nich), hlavně v regionech existují rozdíly v tom, co

se řeší, je třeba se zamyslet nad tím, jak toto pomoci koordinovat. Zmínka padla i o tokenizaci mládeže a témat s ní spojených. Často mladí lidé **postrádají motivaci**, to může vyplývat ze strachu z neúspěchu či z pocitu, že jejich zapojení nemá dopad. Absence možnosti ovlivňovat věci může vést i k nedostatku zodpovědnosti mladých lidí.

DUŠEVNÍ ZDRAVÍ

Všeobecně chybí **prevence péče o duševní zdraví**, jak se starat o duševní zdraví a předcházet tak vzniku problému. Ve společnosti stále panuje atmosféra, že mluvit o emocích je problém. Dříve se o emocích nemluvalo, když mladí lidé tabu boří, setkávají se s opovržením. Narušit duševní pohodu může např. nedostatečný pocit bezpečí a podpory v **digitálním prostoru**, zatěžování mladých lidí tématy určenými pro dospělé lidi nebo **nejistota a obava z budoucnosti**.

DOSTUPNOST INFORMACÍ

Výzvou je **zprostředkovat informace** (inkluzivně a srozumitelně) od aktivních mladých lidí těm, kteří jsou z jiného prostředí a nejsou aktivní, aby se dozvěděli o různých existujících příležitostech pro mladé lidi. Je třeba, aby **příležitosti** pro mladé lidi byly **dostatečně propagovány** skrze funkční propagační strategie.